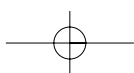
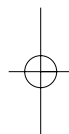
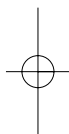

OPSPOREN EN RUIMEN

HANDREIKING VOOR GEMEENTEN BIJ HET OPSPOREN EN RUIMEN VAN
CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN UIT DE TWEEDE WERELDOORLOG

Opsporen en ruimen

**Handreiking voor gemeenten bij het opsporen en ruimen van
conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog**

VNG uitgeverij

Postbus 30435, 2500 GK Den Haag
Telefax: (070) 346 92 01
Internet: www.vnguitgeverij.nl

Dit is een handreiking in de reeks

COLOFON

Samenstelling

Josée Driessen SGB0

Wim Vos SGB0

Begeleidingscommissie

Clasien van Dueren den Hollander Gemeente Arnhem

Theo Eversteijn Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ernie Hoffmeister Gemeente Arnhem

Rebecca Keiman Gemeente Bleiswijk

Henk Sagius Gemeente Rotterdam

Jack Verbruggen VNG (Slagen voor Veiligheid)

Vormgeving binnenwerk

DV DTP, Katwijk

Druk

Sector Document Processing, VNG

SGB0

Onderzoeks- en Adviesbureau van de
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Postbus 30435

2500 GK Den Haag

SGB0 5812

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van SGB0.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. SGB0 kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Inhoud

1	Inleiding	7
1.1	Waarom deze handreiking en voor wie?	7
1.2	De situaties waarin de gemeente te maken heeft met explosieven	8
1.3	Leeswijzer	8
2	Vooronderzoek	9
2.1	Wanneer een vooronderzoek?	9
2.2	Wat houdt het vooronderzoek in?	9
2.3	Uitvoering	10
2.4	Financiële bijdrage	11
2.5	Na het vooronderzoek	12
3	Opsporing	15
3.1	Inleiding	15
3.2	De opdrachtgever	15
3.2.1	Infrastructurele projecten	15
3.2.2	Gemeenteoverschrijdend project	16
3.3	De organisatie in de opsporingsfase	16
3.4	Keuze van het civieltechnische opsporingsbedrijf	18
3.4.1	Te benaderen bedrijven	18
3.4.2	In rekening te brengen kosten	18
3.4.3	Europees aanbesteden?	19
3.5	Opsporingswerkzaamheden	19
3.6	Communicatie	20
3.7	Na de opsporing	21
4	Ruiming	23
4.1	Inleiding	23
4.2	De spontane vondst van een explosief	23
4.3	Betrokkenen bij de ruiming	24
4.4	Organisatie	24
4.5	Noodmaatregelen	24
4.6	Verzekeringen	25
4.7	Na de ruiming	25
5	Financiering	27
5.1	Inleiding	27
5.2	Bijdrage voor het vooronderzoek	27
5.3	Bijdrage voor de opsporing	27
5.4	Bijdrage voor de ruiming	29
5.5	Hoogte van de bijdrage	29

Bijlage 1	Veelgebruikte afkortingen	31
Bijlage 2	Veelgebruikte begrippen	32
Bijlage 3	Veelgestelde vragen (en antwoorden)	35
Bijlage 4	Schema van kosten die in aanmerking komen voor een bijdrage	39

1 Inleiding

1.1 WAAROM DEZE HANDREIKING EN VOOR WIE?

Uit rapporten uit of na de Tweede Wereldoorlog blijkt dat op verschillende plaatsen in de Nederlandse bodem mogelijk nog een aanzienlijke hoeveelheid explosieven (de zogenaamde conventionele explosieven) uit de Tweede Wereldoorlog aanwezig is. Veel gemeenten hebben nu of in de toekomst te maken met het onschadelijk maken van deze explosieven. Belangrijk hierbij is te bedenken dat het gemeentebestuur binnen zijn verantwoordelijkheid voor de openbare orde en de lokale veiligheid verantwoordelijk is voor het opsporen en onschadelijk maken van de explosieven. Daarmee is de gemeente overigens niet altijd per definitie verplicht om over te gaan tot opsporing en ruiming. Op verschillende momenten moeten hier beslissingen over worden genomen. Het al dan niet opsporen en ruimen zal vooral worden beoordeeld in relatie tot het huidige en toekomstige gebruik van het gebied.

Er zijn gemeenten die veel ervaring hebben met deze materie (bijvoorbeeld Rotterdam en Arnhem), maar ook andere gemeenten lopen grote kans om hier vroeg of laat mee te maken te krijgen, zeker wanneer men bedenkt dat er in Nederland zo'n kleine 2500 spontane meldingen per jaar worden gedaan. Het betreft meestal een boer die met zijn trekker een granaat omhoog trekt of een ontdekking bij grond- en/of baggerwerkzaamheden.

Het kan gaan om munitie die niet is afgegaan, maar ook om wrakken van neergekomen vliegtuigen met explosieven aan boord.

Conventionele explosieven kunnen als volgt worden aangetroffen:

- afgeworpen;
- verschoten/gegoid/gelegd/weggeslingerd;
- opgeslagen;
- als restanten uit springputten of explosie;
- als onderdeel van neergestorte vliegtuigen.

Daarbij heeft de gemeente te maken met veel betrokkenen, zoals het ministerie van BZK in verband met de Bijdrageregeling en andere regelgeving in dit verband, de civieltechnische explosieven-opsporingsbedrijven, de explosieven-opruimingsdiensten van het ministerie van Defensie, de gemeentelijke hulpverleningsdiensten, projectontwikkelaars, de omwonenden van de vindplaats en andere belanghebbenden.

Om te voorkomen dat elke gemeente die ermee te maken krijgt, zelf haar weg moet zoeken in deze ingewikkelde materie, is er behoefte aan een duidelijke handreiking waarin de bestaande kennis, wetgeving en opgedane ervaring bijeen is gebracht. Het gaat hier tenslotte om een onderwerp dat grote risico's met zich brengt, wanneer het niet goed wordt aangepakt.

Deze handreiking is dan ook in de eerste plaats geschreven voor gemeenten die zelf weinig ervaring hebben met deze materie, maar zich door een vondst van een explosief of door een van de andere situaties (zie 1.2) genoodzaakt zien om zich in korte tijd op de hoogte te stellen en vervolgens in actie te komen. Dat neemt niet weg dat het voor iedereen die zich binnen de gemeente bezighoudt met bijvoorbeeld openbare orde en veiligheid, stadswerken of milieu nuttig kan zijn om zich te informeren over de mogelijkheden als zich een dergelijke situatie voordoet.

1.2 DE SITUATIES WAARIN DE GEMEENTE TE MAKEN HEEFT MET EXPLOSIEVEN

Er zijn drie situaties waarin van een gemeente wordt verwacht dat ze in actie komt in verband met explosieven uit de Tweede Wereldoorlog:

- 1 Bij de spontane vondst van een explosief dat onmiddellijk moet worden geruimd (de prioriteit hiervan wordt overigens niet bepaald door de gemeente, maar door de Explosieven Opsporingsdienst (EOD), na overleg met de gemeente).
- 2 Bij voorgenomen grond- en/of baggerwerkzaamheden¹ in een gebied waarvan vermoedens bestaan dat er (resten van) explosieven in de grond zitten.
- 3 Bij het vermoeden van explosieven op het grondgebied van de gemeente, waarbij géén grond- en/of baggerwerkzaamheden worden uitgevoerd.

In deze handreiking wordt een onderscheid gemaakt in de fasen vooronderzoek, opsporing en ruiming. Deze fasen lopen in de praktijk echter vaak in elkaar over.

In de handreiking wordt ervan uitgegaan dat de gemeente opdrachtgever is van de opsporing. Als zij niet de opdrachtgever is (bijvoorbeeld bij grote infrastructurele projecten), kan zij wel betrokken worden bij het vooronderzoek. De burgemeester is hoe dan ook verantwoordelijk voor de veiligheid en de openbare orde.

1.3 LEESWIJZER

In de handreiking komen de verschillende fasen aan bod: het vooronderzoek, de opsporing en de ruiming. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de financiering.

In bijlage 1 en 2 worden veelgebruikte afkortingen en begrippen uitgelegd en beschreven. Bijlage 3 bevat een aantal veelgestelde vragen met antwoorden. In bijlage 4 staat een schema van de kosten die in aanmerking kunnen komen voor een financiële bijdrage van het ministerie van BZK.

2 Vooronderzoek

2.1 WANNEER EEN VOORONDERZOEK?

Er zijn twee situaties waarin het raadzaam is om een vooronderzoek te doen:

- 1 Wanneer er sprake is van voorgenomen grond- en/of baggerwerkzaamheden op een (uitbreidings)locatie waar mogelijk explosieven in de bodem zijn achtergebleven.
- 2 Na een spontane vondst van een explosief; om te verifiëren of er zich nog meer explosieven in de omgeving bevinden.

In een gemeente die in de Tweede Wereldoorlog veel te maken heeft gehad met bombardementen kan het zelfs raadzaam zijn om een vooronderzoek met risico-inventarisatie te maken voor de hele gemeente, waarbij wordt betrokken hoe het risico van de aanwezigheid van explosieven zich verhoudt tot het (toekomstig) gebruik van het gebied.

2.2 WAT HOUDT HET VOORONDERZOEK IN?

Het vooronderzoek heeft tot doel de kans op de feitelijke aanwezigheid en de verschillende soorten conventionele explosieven in een gebied te achterhalen. Dus let op: het gaat hier nog niet om bewijs van de aanwezigheid, maar slechts om de kans dat er explosieven in de bodem zitten. Het vooronderzoek is onderverdeeld in twee fasen: de inventarisatie en de probleemanalyse.

Voorbeelden van conventionele munitie:

Geschutmunitie	Explosieve stoffen
Mortiermunitie	Pyrotechnische middelen/munitie/valstrikken
Dieptebommen	Torpedo's
Hand- en geweergranaten	Zeemijnen
Raketten	Landmijnen
Klein kaliber munitie	Hulzen
Vliegtuigbommen (afwerpmunitie)	

Inventarisatie

Er wordt tijdens het vooronderzoek een inventarisatie verricht: het verzamelen en analyseren van (historisch) feitenmateriaal en het op basis hiervan vaststellen van de vermoedelijke aan-/afwezigheid van explosieven, inclusief de eventuele verschijningsvorm van de explosieven.

Het feitenmateriaal kan bestaan uit:

- schadekaarten (zijn vaak te vinden in het gemeentearchief);
- luchtbeschermingsrapporten (tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog);
- politie- en brandweerrapporten uit de Tweede Wereldoorlog;
- getuigenverklaringen;
- gegevens van historische verenigingen;
- uitkomsten van literatuuronderzoek;
- (oorlogs)luchtfoto's van het te onderzoeken gebied;
- relevante informatie uit lokale, regionale, nationale en internationale archieven;
- gebiedsinformatie (ligging, bodem, cultuurhistorie e.d.);
- reeds uitgevoerde onderzoeken in de nabijheid;
- infraroodfotografie;
- kraterkaarten.

Deze inventarisatie van feitenmateriaal levert een conclusie op over de vermoedelijke aanwezigheid en verschijningsvorm van de explosieven binnen het verdachte gebied.

Probleemanalyse

Wanneer is aangetoond dat er in het onderzoeksgebied gerede kans is op het aantreffen van conventionele explosieven, wordt het vooronderzoek verder uitgebouwd met een probleemanalyse. Deze omvat:

- de vaststelling van de soort en hoeveelheid van de vermoede explosieven;
- de verschijningsvorm van de vermoede explosieven;
- het vaststellen en afbakenen van het verdachte gebied (dit hangt af van het vermoede explosief);
 - een inventarisatie van locatiespecifieke omstandigheden (bijvoorbeeld bodemstructuur, grondwaterpeil, kabels en leidingen, voormalig en toekomstig gebruik en de omgeving);
 - een risicoanalysevooronderzoek. Hierin wordt de huidige toestand met betrekking tot de te verwachten aantallen en (sub)soort conventionele explosieven afgezet tegen het toekomstige gebruik van het onderzoeksgebied. Op basis daarvan kan worden bepaald hoe noodzakelijk en/of urgent het is om de explosieven daadwerkelijk op te sporen en te ruimen.

2.3 UITVOERING

Vooronderzoek door een bedrijf

Er zijn bedrijven die zijn gespecialiseerd in de opsporing en het veiligstellen van explosieven. Zij hebben vaak ook het verrichten van vooronderzoek in hun dienstenpakket. Er zijn ook bedrijven die zich hebben gespecialiseerd in het verrichten van het vooronderzoek. Wanneer de gemeente

overweegt om het vooronderzoek uit te besteden, verdient het aanbeveling om verschillende offertes aan te vragen en daarbij ook duidelijk aan te geven dat het hier slechts gaat om het vooronderzoek. Wanneer de resultaten aanleiding geven om tot daadwerkelijke opsporing over te gaan, zal de gemeente de vrijheid willen behouden om op dat moment opnieuw te beslissen welk bedrijf zij daarvoor wil inschakelen.

Bij het aanvragen van de offertes moet de gemeente ook aangeven of ze het eerste vooronderzoek uitgebreid wil zien met een risicoanalyse.

Bij het beoordelen van de offertes van de gevraagde bedrijven moet worden gelet op:

- het beschikken over een (te overleggen) certificaat op grond van de Beoordelingsrichtlijn Opsporen van Conventionele Explosieven (BRL-OCE);
- de te gebruiken bronnen;
- duidelijkheid over het moment van rapportage;
- de opbouw van de rapportage;
- duidelijkheid over de kosten;
- de ervaring van het bedrijf, en dan vooral met vooronderzoek (dus niet alleen met opsporing), zo mogelijk met referenties van andere gemeenten.

In de BRL-OCE wordt aangegeven dat de rapportage, naast de resultaten van het vooronderzoek, ook moet bevatten:

- de aanleiding van het vooronderzoek;
- de omschrijving en doelstelling van de opdracht;
- de beschrijving van de uitvoering van het onderzoek (inclusief betrokken personen);
- een opgave van eventuele eerder uitgevoerde onderzoeken;
- een verantwoording van het feitenmateriaal (inclusief bronverwijzing);
- een beschrijving van leemten in kennis;
- conclusie en aanbevelingen;
- distributielijst;
- publieke openbaarheid.

Vooronderzoek door de gemeente

Wanneer de gemeente beschikt over voldoende capaciteit en deskundigheid kan ze ook zelf het vooronderzoek verrichten. Het deel van het historisch onderzoek dat wordt verricht in de eigen archieven, kan zeker door de gemeente zelf worden gedaan. Het verdient aanbeveling om het onderdeel risicoanalyse van het vooronderzoek uit te laten voeren door een onafhankelijke OCE-deskundige. Uitbesteding aan een bedrijf heeft in de meeste gevallen toch de voorkeur, omdat het bedrijf beschikt over eigen archieven en meer ervaring en deskundigheid.

2.4 FINANCIËLE BIJDRAGE

Het vooronderzoek komt in aanmerking voor een bijdrage in het kader van het Bijdragebesluit kosten ruiming explosieven Tweede Wereldoorlog

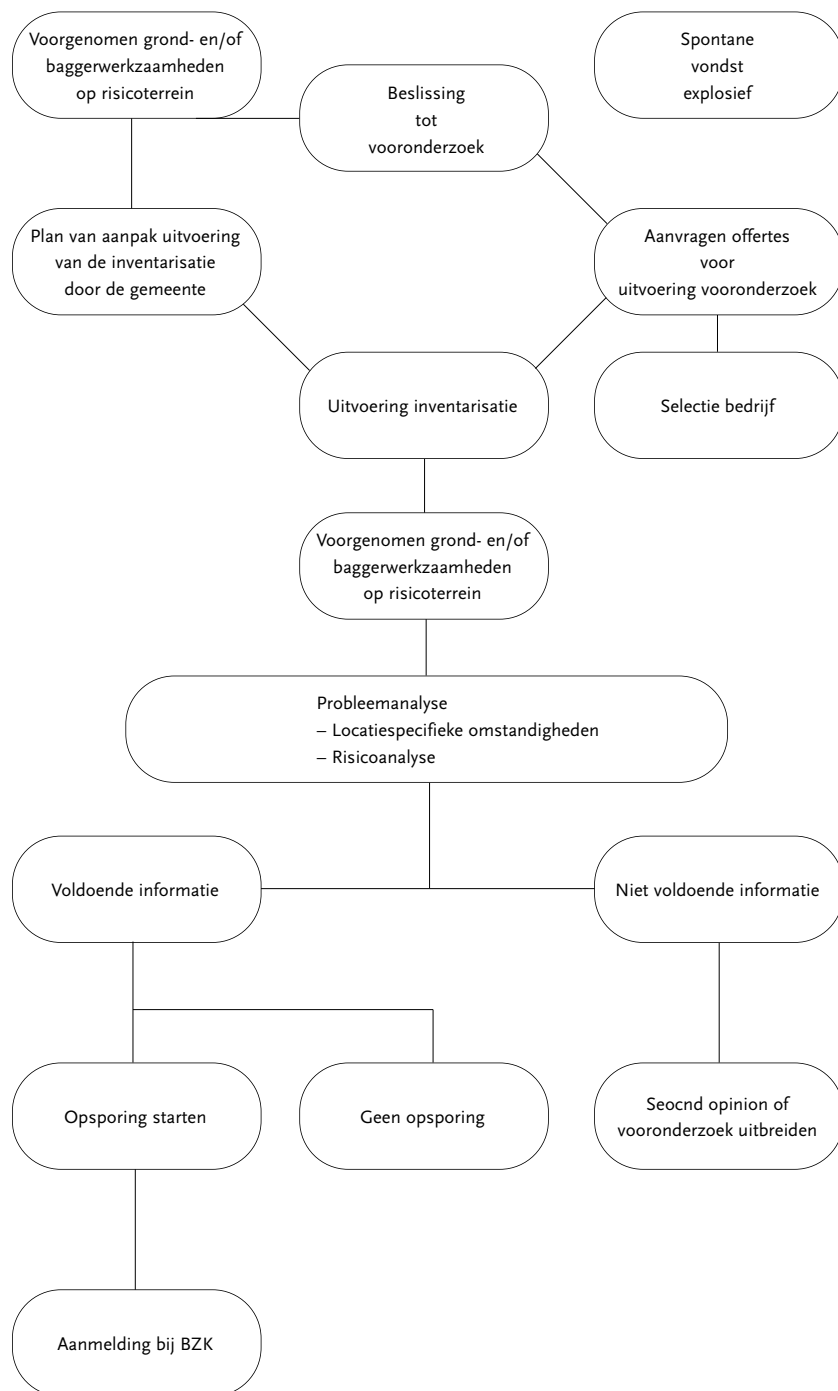
1999. In hoofdstuk 5 van deze handreiking worden de financiële aspecten behandeld en wordt dieper ingegaan op de voorwaarden die hieraan zijn verbonden, de wijze waarop de gemeente aanvragen kan doen en de hoogte van de bijdrage.

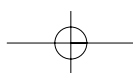
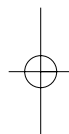
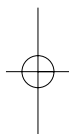
De bijdrage die de gemeente van het ministerie van BZK mag verwachten, zal nooit volledig de kosten kunnen dekken. Daarom zal de gemeente voor het resterende deel van de kosten zelf een budget moeten vrijmaken of met andere partijen hierover afspraken moeten maken. Mogelijke voorbeelden daarvan zijn de grondexploitatie en een convenant (zie paragraaf 5.5). In elk geval wordt aangeraden om vroegtijdig te starten met de onderhandelingen met de betrokken partijen over de kostenverdeling.

2.5 NA HET VOORONDERZOEK

Naar aanleiding van de resultaten van het vooronderzoek moet de gemeente eerst bezien of ze hiermee beschikt over voldoende informatie om verdere beslissingen te kunnen nemen. Wanneer het antwoord hierop negatief is, zal er mogelijk aanleiding zijn om een second opinion² te vragen bij een deskundige (die dan bijvoorbeeld het bestaande onderzoeksmateriaal nog eens bestudeert en van een conclusie en advies voorziet). Wanneer de gemeente wel beschikt over voldoende informatie, kan ze beslissen of ze verder gaat met het opsporen en ruimen van de explosieven, en zo ja, op welke termijn. Hierbij zijn vooral de resultaten van de risicoanalyse van belang omdat daarin de huidige situatie met betrekking tot de te verwachten aantallen en (sub)soort conventionele explosieven wordt afgezet tegen het toekomstige gebruik van het onderzoeksgebied.

SCHEMA VOORONDERZOEK

3 Opsporing

3.1 INLEIDING

Het vooronderzoek kan nog betrekkelijk in de luwte plaatsvinden. Er zijn niet zoveel medewerkers van de gemeente bij betrokken, namelijk buiten de gemeenteorganisatie alleen degenen die beschikken over relevante (historische) informatie; de inwoners hoeven er nog helemaal niet van te weten. Wanneer de gemeente echter besluit over te gaan tot opsporing, komen er veel meer spelers in het veld en dit vraagt om een goede organisatie.

Het begrip opsporing houdt het volgende in (Beoordelingsrichtlijn OCE):

- het detecteren, lokaliseren en interpreteren;
- het benaderen en identificeren van de vermoede explosieven;
- het tijdelijk veiligstellen van de situatie;
- de overdracht aan de Explosieven Opruimingsdiensten van Defensie (EODDEF);
- proces-verbaal van oplevering aan de opdrachtgever/Bevoegd Gezag.

3.2 DE OPDRACHTGEVER

In het kader van de verantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid is het college meestal opdrachtgever voor een opsporingsactie. Dat neemt niet weg dat een dergelijke actie in de regel wel aan de raad zal worden gemeld, al was het maar omdat de raad het budget voor aanvullende financiering ter beschikking moet stellen (tenzij het beleid vooraf is vastgesteld en dus al een budget is vastgesteld).

In het geval dat de gemeente niet de opdrachtgever is, moet de gemeente schriftelijk worden geïnformeerd vóór aanvang van het vooronderzoek en de opsporing.

3.2.1 *Infrastructurele projecten*

Bij een groot infrastructureel project dat (in)direct door het Rijk is geïnitieerd, kan een andere organisatie de daadwerkelijke opsporing laten verrichten. De projectorganisatie moet echter altijd gemandateerd worden door de gemeente waar de opsporing zal vinden. Het gaat hierbij om projecten als:

- aanleg spoorlijnen (dus geen aanpassingen, renovaties of verbredingen van huidige lijnen);
- aanleg rijkswegen (dus geen verbredingen van bestaande snelwegen of aanleg van spitsstroken);
- aanleg dijken: alleen die dijken en uiterwaarden die in het kader van de Deltawet grote rivieren worden aangepast (dus niet die dijkversterkingen in het kader van de Wet op de waterkering);
- uitbaggeren grote waterstromen (bijvoorbeeld de Westerschelde).

Belangrijk: ook wanneer het project door een ander is geïnitieerd, moet de gemeente het verzoek voor een bijdrage van het ministerie van BZK indienen (indien het project daarvoor in aanmerking kan komen). De opsporingsbedrijven zijn verplicht elke actie die op verzoek van derden wordt uitgevoerd te melden aan de gemeente.

3.2.2 Gemeenteoverschrijdend project

Het kan voorkomen dat gelijktijdig aan weerszijden van een gemeentegrens gezocht gaat worden naar explosieven. Het verdient aanbeveling om een gezamenlijke projectorganisatie op te stellen en de kosten van onderzoek te delen. Voor het Bijdragebesluit wordt een dergelijk gemeentegrensoverschrijdend project als twee aparte projecten beschouwd en moet elke gemeente apart het project aanmelden en later een verzoek voor een bijdrage indienen. Dat zou ook betekenen dat beide gemeenten zelf het bodembedrag beschikbaar moeten stellen. In de praktijk wordt dit meestal in overleg met het ministerie van BZK opgelost door het project 'onder te brengen' bij de gemeente waar het grootste deel van het opsporingsgebied is gelegen.

3.3 DE ORGANISATIE IN DE OPSPORINGSFASE

Voor de opsporing is het zinvol voor de gemeente om een werkplan op te stellen met daarin de te hanteren aanpak, de fasering die gedurende de looptijd van het project wordt aangehouden, de beoogde projectorganisatie, de communicatie, de planning en de begroting.

Het verdient aanbeveling om een projectorganisatie op te zetten. De projectorganisatie bestaat uit de diensten die moeten worden geïnformeerd en zonodig op enig moment kunnen worden ingeschakeld. De volgende kennis en deskundigheid zal in de regel zijn betrokken. In hoeverre deze onderdeel uitmaken van de projectorganisatie hangt af van de grootte en het risico van het project. Het gaat om:

- vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten, zoals:
 - gemeentelijke projectleider van de explosievenopruiming;
 - bouwzaken;
 - orde en veiligheid;
 - voorlichting;
 - juridische zaken;
 - financiën.
- hulpverleningsdiensten;
- de EOD (bij berging vliegtuig: Stafofficier Vliegtuigberging (SOVB));
- aannemer of projectontwikkelaar bouwproject;
- het betrokken gecertificeerd opsporingsbedrijf.

De projectorganisatie kan zo nodig worden uitgebreid met vertegenwoordigers van:

- de provincie (in verband met vergunningen);

- het waterschap (in verband met vergunningen);
- het ministerie van BZK (in verband met verstrekken van de bijdrage);
- de beheerders van de kabels en leidingen;
- openbaarvervoerbedrijven;
- terrein- en wegbeheerders.

In het Bijdragebesluit (zie hoofdstuk 5) wordt uitgegaan van gemeentelijke projectbegeleiding. Het is daarbij belangrijk om de projectleider een duidelijke plek hiervoor binnen de gemeenteorganisatie te geven, bij voorkeur bij openbare orde en veiligheid, maar mogelijk ook bij stadswerken of milieu. Wanneer de gemeente zelf niet beschikt over een medewerker die de rol van projectleider op zich kan nemen, kan ze er ook een inhuren. Ook kunnen gemeenten een dergelijke functie in regionaal verband organiseren. De vereniging Nederlandse Ambtenaren Openbare Veiligheid (NAOV) kan de gemeente mogelijk van dienst zijn met namen van gemeenten met specifieke deskundigheid die (tijdelijk) een medewerker kunnen 'uitlenen' om de rol van projectleider op zich te nemen.

De hierboven genoemde betrokkenen bij de projectorganisatie worden ingeschakeld op momenten dat dit nodig is. Het verdient aanbeveling om tijdens de voorbereiding van de opsporingsactie een 'kickoff-bijeenkomst' met de hele projectorganisatie te organiseren om iedereen tegelijk op de hoogte te brengen over de stand van zaken en duidelijk te maken wat er op welk moment van zijn dienst of bedrijf wordt verwacht. Een opsporingsactie kan veel taken meebrengen, zoals:

- voorlichting aan de inwoners en omwonenden;
- ontruiming van het betreffende terrein;
- inrichting van het terrein om de opsporing uit te kunnen voeren;
- toezicht op het terrein;
- het aanvragen van een bijdrage bij het ministerie van BZK;
- faciliteiten voor (tijdelijke) opslag van gevonden explosieven;
- vergunningen in het kader van de Wet milieubeheer voor de opslag;
- het kiezen van een vernietigingslocatie (NB: verplicht op het grondgebied van de gemeente);
- projectadministratie.

De projectleider houdt het overzicht en bepaalt wanneer en hoe de betrokkenen bij de projectorganisatie gedurende het project worden ingeschakeld. Hij onderhoudt ook het contact met het college om hen op de hoogte te houden en vraagt hen op cruciale momenten een beslissing te nemen. Afhankelijk van de aard van het project (bijvoorbeeld wanneer het risico voor omwonenden groot is) verdient het aanbeveling om een stuurgroep te formeren, onder voorzitterschap van de burgemeester als verantwoordelijke voor de veiligheid en openbare orde. Deze stuurgroep kan dan op alle voorkomende momenten snel een beslissing nemen.

3.4 KEUZE VAN HET CIVIELTECHNISCH OPSPORINGSBEDRIJF

In het werkplan van de gemeente moet opgenomen zijn welke civieltechnische opsporingsbedrijven worden uitgenodigd om offerte uit te brengen voor de opsporing. Ook zal de gemeente een lijst van wensen en eisen opstellen, waar vervolgens de offertes op worden beoordeeld. Sommige gemeenten (bijvoorbeeld Arnhem) werken met een bestek. Een heel belangrijke eis die niet mag ontbreken is de verzekering van het bedrijf: een opsporingsbedrijf moet speciaal verzekerd zijn voor aansprakelijkheid in verband met het opsporen van explosieven (de normale verzekering is niet voldoende en ook de CAR-verzekering van de gemeente is ontoereikend). De gemeente moet het bedrijf dan ook laten aantonen dat het verzekerd is voor het gehele proces, vanaf het afgeven van een advies in het vooronderzoek, de opsporing, het vervoer en de tijdelijke opslag tot en met vernietiging door de EOD.

Wanneer de gemeente nalaat dit te verifiëren, zou ze (bijvoorbeeld in geval van faillissement van het bedrijf) door inwoners die schade hebben geleden alsnog aansprakelijk kunnen worden gesteld.

3.4.1 *Te benaderen bedrijven*

Het bedrijf gecertificeerd zijn en voldoen aan de Beoordelingsrichtlijn voor het procescertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE). De Beoordelingsrichtlijn bevat een groot aantal eisen waar het gaat om de projectopzet, de veiligheid, de te gebruiken methoden en de eisen die worden gesteld aan de organisatie, het personeel en het materieel en de middelen. De richtlijn wordt vermoedelijk medio 2005 ingevoerd en wordt onderdeel van de Arbo-wet (artikel 4.b van het Arbo-besluit), waarbij de handhaving zal plaatsvinden door de Arbeidsinspectie. Wanneer de gemeente een gecertificeerd bedrijf benadert, mag ze ervan uitgaan dat het voldoet aan alle eisen en voldoende deskundigheid in huis heeft. Dat neemt niet weg dat het aanbeveling verdient om twee of drie offertes aan te vragen om te kunnen vergelijken op de aanpak van het bedrijf en de kosten.

3.4.2 *In rekening te brengen kosten*

Om een indruk te krijgen van de kosten die zullen worden berekend, kunnen bij het beoordelen van de offertes de lijsten van kostensoorten uit het Bijdragebesluit worden gebruikt. Het gaat om een lijst met kosten die voor een bijdrage in aanmerking kunnen komen en om een lijst met kosten die zeker niet vergoed worden. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op het Bijdragebesluit. Het zijn vooral de technische kosten die wel worden vergoed, zoals veiligheidsmaatregelen, inrichting van het terrein, loonkosten voor gespecialiseerd personeel, etc. De kosten die meer administratief van aard zijn, worden veelal niet vergoed (kosten in verband met het uitbrengen van de offerte en dergelijke). De gemeente doet er goed aan om bij het aanvragen van de offertes een gedetailleerde opgave te vragen van de in rekening te brengen kosten en deze te vergelijken met

bovengenoemde lijsten. Bij het vergelijken van de uurprijs is het ook van belang of er een gevarentoeslag, verzekeringen, etc. bij zijn opgenomen. Overigens zal er bijna altijd sprake zijn van een opdracht in regie, omdat het bij dergelijke opdrachten onmogelijk is om vooraf precies te zeggen hoe lang de werkzaamheden zullen duren en hoe ver ze strekken. Er kan meestal wel een voorlopige kostenraming worden opgesteld. De gemeente moet goede afspraken maken met het bedrijf om gedurende het hele project op de hoogte te worden gehouden van de kostenontwikkeling; in ieder geval wanneer de initiële kostenraming wordt overschreden. Er kan met het bedrijf bij goed af te bakenen werkzaamheden en/of standaard werkzaamheden vaste eenheidsprijzen worden afgesproken.

3.4.3 *Europees aanbesteden?*

Een opdracht tot het uitvoeren van werken met een waarde van meer dan € 5.923.624 (exclusief BTW) moet in het algemeen Europees worden aanbesteed. Het ministerie van BZK is van mening dat deze verplichting niet geldt voor de opdrachten waar het hier om gaat. Deze opdrachten vallen namelijk onder de uitzonderingsbepaling voor 'werken waarvan de aard en de onzekere omstandigheden een vaststelling vooraf van de totale prijs niet mogelijk maken'.³ Als het genoemde drempelbedrag wordt overschreden, moet er overigens wél een Europese bekendmaking plaatsvinden. Hoe dat in zijn werk gaat, staat in het volgende kader.

Onderhandelingsprocedure met voorafgaande bekendmaking in het EG-publicatieblad

- Elke geïnteresseerde onderneming reageert op de aankondiging van opdracht in het Supplement op het EG-publicatieblad met het bij de aanbesteder indienen van een aanvraag tot deelneming aan de onderhandelingen en is daarna een zogenoemde gegadigde.
- De aanbesteder selecteert, op basis van vooraf bekendgemaakte selectiecriteria, een aantal gegadigden (minimaal drie) en nodigt deze uit tot deelname aan de onderhandelingen.
- Via onderhandelingen overlegt de aanbesteder met de geselecteerde gegadigden en stelt hij met een of meer van hen de contractuele voorwaarden vast.

3.5 OPSPORINGSWERKZAAMHEDEN

De eigenlijke opsporingswerkzaamheden kunnen verschillen in detectietechnieken; het opsporingsbedrijf dient te beargumenteren in het projectplan waarom met welke methodiek wordt gewerkt. De volgende technieken worden onderscheiden:

- Oppervlakedetectie. Hieronder wordt verstaan het met behulp van detectieapparatuur afzoeken van het (geschoonde) maaiveld. Indien de detectieapparatuur significante uitslagen aangeeft, kan men overgaan tot ontgraving.

- Diepe oppervlakedetectie. Het met behulp van meetapparatuur vaststellen of er onder het maaiveld op grotere diepte dan circa drie tot vier meter ferrohoudende voorwerpen aanwezig kunnen zijn.
- Dieptedetectie. Hieronder wordt verstaan het met detectieapparatuur afzoeken van een terrein, veelal door middel van boorgaten die volgens een vooraf bepaald stramien zijn vastgesteld.

Bovengenoemde opsplitsing is afhankelijk van de te verwachten diepte, de lokale omstandigheden en de technische mogelijkheden van de opsporingsapparatuur.

Tot de opsporingswerkzaamheden die het bedrijf uitvoert, behoren ook het (tijdelijk) opslaan van gevonden explosieven, het melden hiervan aan het Explosieven Opruimingscommando (EOC) en het overdragen aan de EOD.

In het kader van de opsporingswerkzaamheden moet (door de gemeente of door het bedrijf) worden gezorgd voor de benodigde vergunningen en ontheffingen en zullen enkele praktische zaken moeten worden geregeld. Het gaat bijvoorbeeld om:

- vergunningen van de provincie (bijvoorbeeld grondwateronttrekking);
- vergunningen van het waterschap (lozings- en bemalingsvergunningen);
- ontheffing van de Wet wapens en munitie inclusief ontheffing transport en tijdelijke opslag van explosieven (door het ministerie van Justitie);
- het regelen van een vernietigingslocatie (binnen de gemeentegrenzen);
- een milieuvergunning voor tijdelijke munitieopslag.

3.6 COMMUNICATIE

De inwoners van de gemeente kunnen via de reguliere media (huis-aan-huisblad, regionale omroep) op de hoogte worden gesteld van de resultaten van het vooronderzoek wanneer dit leidt tot een opsporingsactie. Voorkomen moet worden dat de inwoners zelf op onderzoek gaan! Daarna zal op dezelfde wijze gemeentebreed worden gecommuniceerd hoe de actie verder is gepland.

Voor de directbetrokkenen, zoals de omwonenden en bedrijven die zijn gevestigd op het terrein of in de directe omgeving ervan, is een directere vorm van communicatie vereist. Voor hen kan bijvoorbeeld een voorlichtingsavond worden georganiseerd. Tijdens die bijeenkomst wordt uiteraard gecommuniceerd over de resultaten van het vooronderzoek en de voorgenomen opsporingsactie. Daarnaast zal de gemeente antwoord moeten geven op vragen over de specifieke situatie, zoals:

- Moeten bewoners hun huis tijdelijk verlaten, en zo ja, wanneer en voor hoe lang?
- Moeten de ondernemers hun bedrijf ontruimen?
- Is er een vergoeding voor gederfde inkomsten?

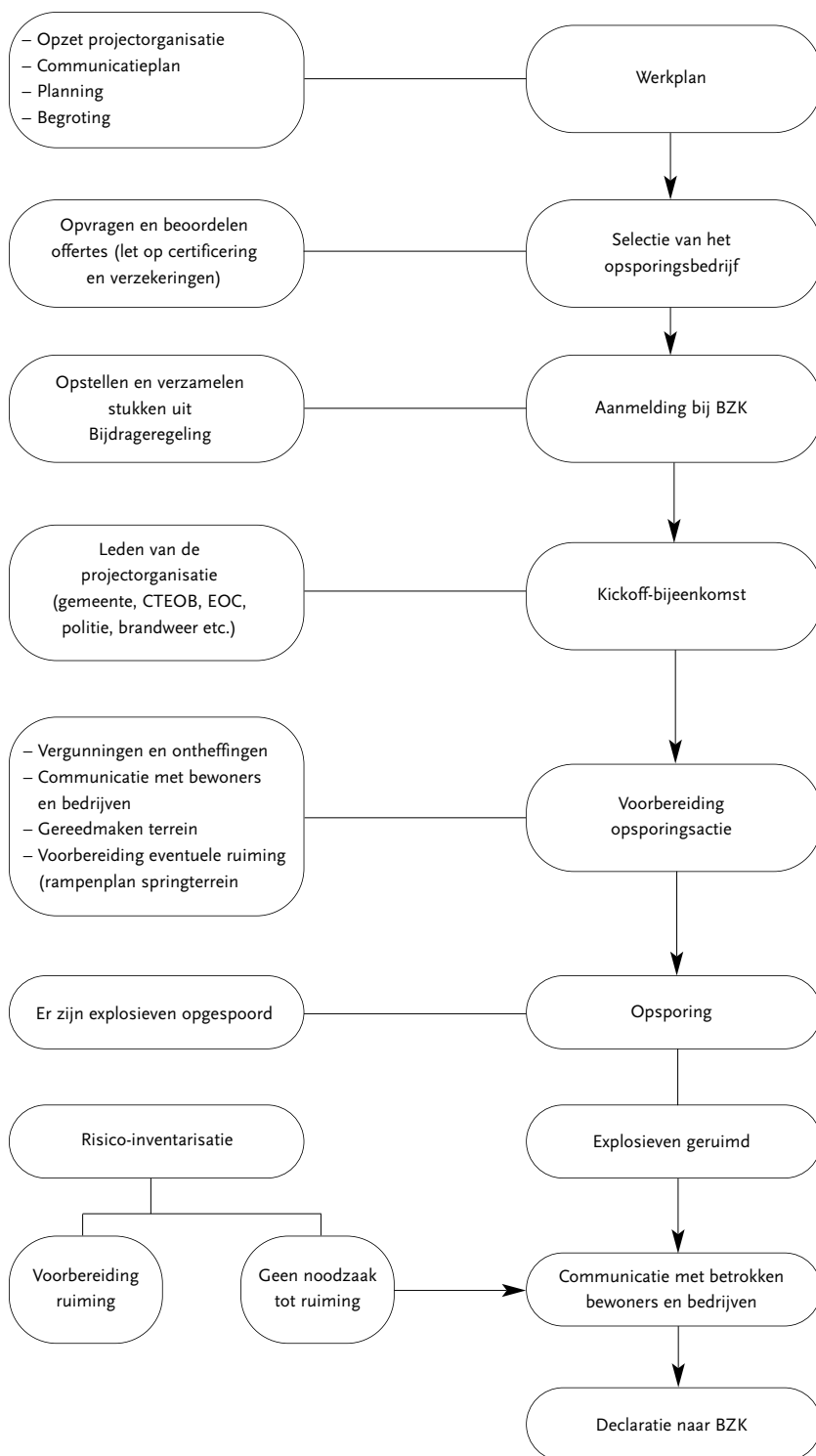
- Is er een vergoeding voor eventueel geleden schade?
- Is er opvang in geval van acuut gevaar en ontruiming van de woningen en bedrijven?

Wanneer er tijdens de opsporingsactie daadwerkelijk explosieven worden gevonden die direct gevaar voor de omgeving opleveren, kan de gemeente het bestaande rampenplan conform het draaiboek uitvoeren. Wanneer ze hier niet over beschikt, moet in de voorbereiding van de opsporingsactie een dergelijk plan met draaiboek voor deze situatie worden opgesteld.

3.7 NA DE OPSPORING

De voltooiing van een opsporingsactie betekent nog niet dat het terrein volledig explosieenvrij is. Er kan bijvoorbeeld een bom op tien meter diepte zijn ontdekt, waarvan de noodzaak tot ruiming niet direct evident is. De gemeente zal hierin moeten beslissen en in een risico-inventarisatie een afweging moeten maken tussen de gevonden explosieven en het huidige en toekomstige gebruik van het terrein.

SCHEMA OPSPORING

4 Ruiming

4.1 INLEIDING

Wanneer na een opsporing wordt besloten om daadwerkelijk tot ruiming van het aangetroffen explosief over te gaan, treedt er een nieuwe fase in. Een goede voorbereiding kan de gemeente helpen om een potentieel ingrijpende gebeurtenis zo soepel mogelijk te laten verlopen. Er zal in ieder geval sprake zijn van ruiming na de spontane vondst van explosieven die mogelijk direct gevaar opleveren.

4.2 DE SPONTANE VONDST VAN EEN EXPLOSIEF

In deze situatie moet uiteraard onmiddellijk actie worden ondernomen. De acties die te maken hebben met het onschadelijk maken van het explosief zijn de verantwoordelijkheid van het Explosieven Opruimingscommando. De gemeente is echter verantwoordelijk voor de veiligheid van de burgers. Dat betekent in het geval van een acute vondst dat er in korte tijd veel werk moet worden verricht. De vondst van een explosief moet worden gemeld aan de politie. Deze waarschuwt het EOC. Het EOC bepaalt na onderzoek van het explosief ter plaatse welke maatregelen er moeten worden genomen. Wanneer het explosief tot ontploffing zal worden gebracht, moet dit gebeuren op een plaats binnen de gemeente. De burgemeester (als verantwoordelijke voor de openbare orde en veiligheid) moet steeds op de hoogte worden gehouden van de gang van zaken. Hij moet toestemming verlenen voor een vernietigingslocatie en voor het laten vernietigen van het explosief.

Voor alle acties bij een spontane vondst, bijvoorbeeld waar het gaat om communicatie met de direct betrokken bewoners en bedrijven en het inschakelen van de benodigde diensten, is natuurlijk geen voorbereidingstijd beschikbaar. Het is daarom zaak voor de gemeente om een dergelijke potentiële situatie onderdeel te laten zijn van het rampenplan, waarmee in ieder geval een beknopt draaiboek⁴ van de te verrichten acties voorhanden is.

Er moet aandacht worden besteed aan:

- het inrichten van een actiecentrum;
- het beschikbaar stellen van personeel, materieel en informatie voor de rampenbestrijding;
- het verzorgen van voorlichting;
- beheer van de openbare ruimte;
- beheer van de gemeentelijke gebouwen;
- het inrichten van opvangcentra;
- het meewerken aan de schaderegistratie;
- het alarmeren van burgers.

Het gebied waar de ruiming wordt verricht wordt onderverdeeld in twee sectoren:

- 1 De ontruimingszone: sector waar (op basis van het vooronderzoek) direct explosieven worden verwacht en die volledig ontruimd moet zijn.
- 2 De schervengevarenszone: het gebied waar demontagewerkzaamheden worden verricht. In dit gebied kan men het gevaar lopen om (bij eventuele detonatie) te worden getroffen door scherven of andere voorwerpen. Hier mogen zich geen personen onbeschermd in de open lucht bevinden. De omvang van deze zone wordt vastgesteld (dwingend voorgeschreven!) door de EOD.

4.3 BETROKKENEN BIJ DE RUIMING

Bij de fase van ruiming is een groot aantal partijen betrokken. Allereerst is dat het college van burgemeester en wethouders: hier valt uiteindelijk de beslissing om over te gaan tot ruimen. Maar ook de ambtenaar openbare orde en veiligheid van de gemeente, de afdelingen Gemeentewerken, Juridische Zaken en Voorlichting en politie, brandweer en gezondheidszorg hebben een rol bij de ruiming van explosieven.

Een bijzondere partij vormen de bewoners van het betreffende gebied. Zij moeten steeds tijdig worden ingelicht over wat er staat te gebeuren en wat dat voor hen betekent.

De ruiming zelf is in Nederland voorbehouden aan het Explosieven Opruimingscommando van het ministerie van Defensie.

4.4 ORGANISATIE

Het is van groot belang om alle betrokken partijen tijdig bij de voorbereiding van de ruiming te betrekken. Eventueel kan hiervoor een aparte werkgroep worden ingericht, waar de verdeling van de diverse taken en verantwoordelijkheden wordt besproken en vastgelegd. Gezien het veiligheidsaspect kan het gemeentelijke rampenplan hiervoor als basis dienen. Over het algemeen zal de burgemeester op basis van het rampenplan als opperbevelhebber worden aangewezen.

Indien de tijd dit toelaat en er een groot aantal partijen bij de ruiming betrokken is, kan worden overwogen om een bestuurlijk en operationeel draaiboek voor de ruiming op te stellen. Daarmee kan de afstemming bij de ruiming van het explosief worden vergemakkelijkt. Ook hier geldt dat het gemeentelijke rampenplan als basis kan dienen.

De betrokken partijen daarbij zijn de in hoofdstuk 3 genoemde leden van de projectorganisatie, maar denk in de situatie van ruiming ook aan de instanties die het trein-, vlieg- en snelwegverkeer kunnen (en wellicht moeten) stilleggen: de NS, het ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en de vliegvelden.

4.5 NOODMAATREGELEN

Met name als de ruiming in een woonwijk plaatsvindt, kan het noodzakelijk zijn dat tijdelijk ingrijpende maatregelen moeten worden genomen,

die mogelijk ingrijpen in de persoonlijke vrijheid en het eigendomsrecht of huisrecht van de betrokken bewoners. Zo zullen bewoners mogelijk hun huizen moeten verlaten, winkeliers hun bedrijven moeten sluiten of voertuigen versleept moeten worden.

De gemeente kan de hiervoor benodigde bevoegdheden regelen in een noodverordening op basis van artikel 175 en 176 van de Gemeentewet. Een noodverordening stelt de gemeente in staat om de bewoners te verplichten mee te werken aan de benodigde maatregelen. Ook wanneer er geen noodverordening bestaat, kan de burgemeester op basis van artikel 175 van de Gemeentewet in noodgevallen bijzondere maatregelen nemen.

4.6 VERZEKERINGEN

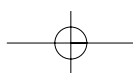
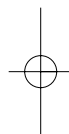
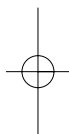
Door de ruiming kan schade ontstaan: denk bijvoorbeeld aan de schade door een eventuele explosie, maar ook schade ten gevolge van diefstal of bedrijfsschade tengevolge van het feit dat winkels voor een bepaalde periode gesloten moeten blijven. Voor een deel kan deze schade beperkt worden door het nemen van preventieve veiligheidsmaatregelen, waar ook de bewoners en bedrijven in het gebied zelf een bijdrage aan kunnen leveren. Soms is schade echter niet te voorkomen. In de regel is degene die de schade veroorzaakt daarvoor ook aansprakelijk. Twee situaties zijn denkbaar:

Een ambtenaar van de gemeente veroorzaakt de schade. Hierin voorziet de bij gemeenten gebruikelijke aansprakelijkheidsverzekering.

Het ingeschakelde bedrijf veroorzaakt de schade. Het bedrijf is hiervoor aansprakelijk en zal zich hiertegen meestal hebben verzekerd (in de BRL-OCE wordt een WA-verzekering met een dekking van minimaal ff 2,5 miljoen geëist). De gemeente moet dit bij de selectieprocedure wel verifiëren! Wanneer de schade onverhoopt niet op het bedrijf kan worden verhaald, zou de gemeente alsnog aansprakelijk kunnen worden gesteld.

4.7 NA DE RUIMING

De ruiming van explosieven kan voor de betrokkenen ambtenaren maar ook voor de bewoners een intensieve gebeurtenis betekenen. Het verdient aanbeveling om na afloop van de ruiming bij alle betrokkenen na te gaan hoe zij een en ander hebben ervaren. Dit geeft hen de gelegenheid om eventuele klachten te uiten en levert bovendien waardevolle ervaringen op voor een volgende gelegenheid.

5 Financiering

5.1 INLEIDING

De Bijdrageregeling is de belangrijkste regeling op het gebied van de financiering van het opsporen en ruimen. Deze bestaat uit:

- 1 het Bijdragebesluit kosten ruiming explosieven Tweede Wereldoorlog 1999 (2 september 1999);
- 2 Regeling eisen CEOB (1999);
- 3 wijziging van het Bijdragebesluit (3 december 2002);
- 4 beleidsregels uitvoering Bijdragebesluit (22 juni 2004).

In de Bijdrageregeling is geregeld wie een aanvraag kan doen (alleen de gemeente), hoe dat moet gebeuren (aan te leveren stukken), welke kosten voor vergoeding in aanmerking komen en hoe hoog de bijdrage kan zijn. NB: in hoofdstuk 3 is opgemerkt dat er sprake kan zijn van opsporing en ruiming bij een groot infrastructureel project dat door de rijksoverheid wordt uitgevoerd. Wanneer dit het geval is, komen de kosten voor opsporing en ruiming van explosieven niet in aanmerking voor vergoeding volgens deze regeling.

5.2 BIJDRAGE VOOR HET VOORONDERZOEK

Wanneer de gemeente aanleiding ziet om een vooronderzoek te doen naar de aanwezigheid van explosieven (en hiervoor een bijdrage in de kosten wil ontvangen), moet ze dit vooraf aanmelden bij het ministerie van BZK.

In de Bijdrageregeling wordt aangegeven welke kosten in het vooronderzoek voor vergoeding in aanmerking kunnen komen. De kosten worden mogelijk vergoed wanneer gebruik wordt gemaakt van de volgende hulpmiddelen:

- a archieven;
- b kraterkaarten/schadekaarten/infraroodfotografie;
- c luchtfoto's;
- d processen-verbaal;
- e getuigenverklaringen;
- f uitkomsten van literatuuronderzoek.

Belangrijk hierbij is dat de regeling aangeeft dat deze kosten alleen voor vergoeding in aanmerking komen wanneer ze in verhouding tot de opsporingskosten of de bereikte besparingen op de opsporingskosten niet onevenredig hoog zijn. De beoordeling van deze evenredigheid is aan de minister van BZK.

5.3 BIJDRAGE VOOR DE OPSPORING

De gemeente die in aanmerking wil komen voor een bijdrage in de kosten van een opsporingsactie, moet de opsporingsactie vóór af aanmelden bij

het ministerie van BZK. De aanmelding moet vergezeld gaan van gedetailleerde informatie over de voorgenomen opsporing, met daarin:

- de reden van de opsporing;
- het bewijs dat het bedrijf aan de eisen van het Bijdragebesluit voldoet;
- de uitkomsten van het vooronderzoek en het advies aan het college van B en W;
- de vermoedelijke aard van het explosief of de explosieven;
- de vermoedelijke ligging van het explosief of de explosieven;
- een situatietekening of plattegrond van de gemeente;
- het plan van aanpak;
- een gespecificeerde kostenraming;
- het tijdstip waarop de werkzaamheden een aanvang zullen nemen en naar verwachting zullen worden beëindigd.

Verder zorgt de gemeente ervoor dat de volgende stukken zo snel mogelijk naar het ministerie van BZK worden toegezonden:

- een plan van aanpak;
- een werkplan;
- een veiligheids-, milieu-, en gezondheidsplan;
- de vermoedelijke straal van de schervengevarenzone;
- het gebied waarbinnen bepaalde werkzaamheden tot detonatie kunnen leiden;
- de voorziene risico's voor de bevolking, waaronder eventuele milieuaspecten;
- de maatregelen die worden getroffen ter voorkoming van de schade.

De regeling geeft een lijst van kosten in de opsporingsfase die voor vergoeding in aanmerking komen (zie bijlage 4) en een lijst van kosten die niet worden vergoed.

Belangrijk daarbij is dat naast de kosten voor de werkzaamheden door het opsporingsbedrijf ook de kosten voor de projectleider van de gemeente worden vergoed. Daarbij maakt het niet uit of deze functie wordt uitgeoefend door een medewerker van de gemeente zelf of dat er iemand voor wordt ingehuurd.

Na afronding van de opsporing dient de gemeente vóór 1 oktober van het jaar volgend op de afronding een declaratie in, met als inhoud:

- de feitelijke aard van het aangetroffen explosief of de explosieven;
- de feitelijke straal van de schervengevarenzone;
- de feitelijke ligging van het explosief of de explosieven ten opzichte van de bebouwde kom of een kwetsbare infrastructuur;
- de werkzaamheden die zijn verricht als gevolg van de opsporing en de ruiming van het aangetroffen explosief of de explosieven;
- de maatregelen die zijn genomen ter voorkoming van schade;
- de datum waarop de opsporingswerkzaamheden zijn beëindigd;
- een gespecificeerde opgave van de gemaakte kosten en eventuele stelposten;

- een kopie van de betreffende passage uit de gemeenterekening van dat jaar en een accountantsverslag.

5.4 BIJDRAGE VOOR DE RUIMING

Hoewel de ruiming zelf op kosten van het Rijk door de EOD wordt verricht, blijven er nog altijd kosten rondom de ruiming over die ook voor een vergoeding in het kader van de Bijdrageregeling in aanmerking komen. Het gaat dan om kosten die gemaakt zijn in verband met:

- grondwerkzaamheden;
- preventieve maatregelen ter voorkoming van schade;
- het treffen van noodzakelijke spoedvoorzieningen;
- ruimingswerkzaamheden.

De ruiming wordt in het kader van de Bijdrageregeling vooral behandeld als een onderdeel van de opsporing. Er hoeft bijvoorbeeld niet apart een aanmelding vooraf te worden verricht (dit wordt als het ware geacht onderdeel uit te maken van de aanmelding voor de opsporing) en de declaratie achteraf heeft dezelfde inhoud als de declaratie voor de opsporing.

Maar de ruiming hoeft natuurlijk niet in het verlengde van een opsporingsactie te liggen; het kan hier ook gaan om de ruiming na de spontane vondst van explosieven.

5.5 HOOGTE VAN DE BIJDRAGE

Bij besluit van 3 december 2003 is dit onderdeel van de regeling gewijzigd.

Er wordt een drempelbijdrage gehanteerd. Dit is het aantal inwoners vermenigvuldigd met ff 2,50. Deze drempelbijdrage komt in ieder geval ten laste van de gemeente. De bijdrage op grond van de Bijdrageregeling bedraagt maximaal 80% van de declarabele kosten voorzover ze uitgaan boven de drempelbijdrage.

De in het Bijdragebesluit genoemde percentages zijn het maximum. Als het budget van BZK in een bepaald jaar niet toereikend is, zal de bijdrage aan de gemeente minder dan 80% bedragen.

Rekenvoorbeeld

Voor de gemeente Rotterdam met 600.000 inwoners geldt per actie (onderzoek/opsporing/ruiming) dat de eigen bijdrage € 1.500.000 bedraagt. Daarbij komt nog 20% van de (declarabele) kosten die worden gemaakt.

Het is duidelijk dat er voor de gemeente een aanzienlijk bedrag kan overblijven dat ze zelf zal moeten opbrengen. Het verdient aanbeveling om te zoeken naar partners die (een deel van) de overblijvende kosten voor hun

rekening kunnen nemen. Zeker in het geval van het onderzoeken op een bouwterrein, kan een beroep worden gedaan op de projectontwikkelaar die belang heeft bij het bebouwen. In de praktijk is het gebruikelijk dat in de grondexploitatie de kosten voor het saneren van bodemverontreiniging worden meegenomen. Zo kan ook het onderzoeken en opsporen van explosieven hierin worden meegenomen. De gemeente kan hiertoe bijvoorbeeld een convenant met de bouwer afsluiten.

Bijlage 1 Veelgebruikte afkortingen

ADDZ	Afdeling Duik- en Demonteerzaken van de Koninklijke Marine
BIDKL	Berging- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht
BKLu	Bergingsdienst Koninklijke Luchtmacht
BRL-OCE	Beoordelingsrichtlijn Opsporen van Conventionele Explosieven
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CE	Conventionele explosieven
CTEOB	Civieltechnisch opsporingsbedrijf
DDGKM	Duik- en Demontegroep van de Koninklijke Marine
EOC	Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht
EOD	Explosieven Opruimingsdienst van de Koninklijke Landmacht
EODKL	Explosieven Opruimingsdienst van het Logistiek centrum van de Koninklijke Landmacht
EODKLu	Explosieven Opruimingsdienst van het Logistiek centrum van de Koninklijke Luchtmacht
EODDEF	Explosieven Opruimingsdiensten Defensie. Deze afkorting is een verzamelnaam voor het geheel aan explosieven-opruimingsdiensten (EODKL, EODKLu en DDGKM) van Defensie
RVOI	Regeling van de Verhouding tussen Opdrachtgever en adviserend Ingenieursbureau
SOVB	Stafofficier Vliegtuigberging van het Logistiek Centrum van de Koninklijke Luchtmacht
VCA**	Veiligheids Checklist Aannemers **

Bijlage 2 Veelgebruikte begrippen

BENADEREN

Het ontgraven of anderszins blootleggen waardoor het vermoedelijke explosief kan worden waargenomen.

BEVOEGD GEZAG

Overheidsinstantie die wettelijk de mogelijkheid heeft en in staat is om toezicht uit te oefenen of te doen uitoefenen.

BEORDEELINGSRICHTLIJN OPSPOREN VAN CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

Richtlijn waarin is vastgelegd aan welke eisen en normen een bedrijf moet voldoen om gecertificeerd te kunnen worden.

CIVIELTECHNISCH OPSPORINGSPROCES

Omvat het geheel van organisatie en uitvoering van civieltechnische activiteiten die de opsporing van conventionele explosieven mogelijk maken en onder eindverantwoordelijkheid van een opsporingsbedrijf worden uitgevoerd.

COMBINATIE

Samenwerkingsverband van meerdere bedrijven voor één project.

CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

Elk explosief dat niet als geïmproviseerd, nucleair, biologisch of chemisch kan worden aangemerkt.

DETECTEREN

Het vaststellen van de aanwezigheid van objecten.

EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSCOMMANDO KONINKLIJKE LANDMACHT (EOCKL)

Het EOCKL is de centrale coördinerende en aansturende organisatie voor het verrichten van vooronderzoeken, opsporingen en ruiming van explosieven door de explosieven-opruimingsdiensten van Defensie op het Nederlands grondgebied. Voor het uitvoeren van deze taken kan het EOCKL de Explosieven Opruimingsdienst van de Koninklijke Landmacht (EODKL), de Explosieven Opruimingsdienst van de Koninklijke Luchtmacht (EODKLu) en de Duik- en Demontegroep van de Koninklijke Marine (DDGKM) aansturen.

IDENTIFICEREN

Het vaststellen of men al dan niet met een explosief te maken heeft en daarna het bepalen van soort, subsoort, wapeningstoestand, kaliber en nationaliteit van eventueel geplaatste ontstekers.

INTERPRETEREN

Beoordeling van de detectiegegevens.

LOKALISEREN

Het driedimensionaal vaststellen van de ligplaats van gedetecteerde objecten.

OPSPORING

Omvat het geheel van organisatie en uitvoering binnen het opsporingsgebied van achtereenvolgens:

- detecteren, lokaliseren en interpreteren;
- benaderen en identificeren van de vermoede explosieven;
- tijdelijk veiligstellen van de situatie;
- de overdracht aan de EODDEF;
- proces-verbaal van oplevering.

OPSPORINGSBEDRIJF

Organisatie die binnen het kader van de regeling BRL-OCE werkzaamheden uitvoert ten behoeve van de opsporing van conventionele explosieven.

OPSPORINGSGEBIED

Het gebied binnen het verdachte gebied waar de daadwerkelijke opsporingswerkzaamheden worden verricht.

OVERDRACHT AAN EODDEF

Het in persoon van de senior OCE-deskundige middels het overdracht-protocol overdragen van de aangetroffen explosieven door het civiele opsporingsbedrijf aan EODDEF. De overdracht vindt plaats op de locatie waar het explosief is aangetroffen dan wel in tijdelijke opslag is gebracht en bij fysieke aanwezigheid van beide partijen.

PROCES-VERBAAL VAN OPLEVERING

Conform de definitie van de vigerende versie Uniforme Administratieve Voorwaarden.

PROJECTGEBONDEN RISICOANALYSE

De inventarisatie en evaluatie van de risico's samenhangende met de opsporing van conventionele explosieven.

PROJECT

(Combinatie van) werkzaamheden binnen een vastgesteld tijdsbestek ten behoeve van vaststellen, opsporen, benaderen en het zonodig laten verwijderen van conventionele explosieven zoals bedoeld in de BRL-OCE.

PROJECTCONTROLEPLAN

Gedocumenteerd plan waarin het voor het project noodzakelijke toezicht en de daarbij behorende (tussentijdse) controles zijn vastgelegd om de kwaliteit en veiligheid tijdens de procesgang aantoonbaar te beheersen.

PROJECTPLAN

Gedocumenteerd plan waarin de onderlinge relaties tussen betrokken partijen, alsmede de (planmatige) voortgang, de afspraken, het toezicht, de documentatie en de procedures zijn vastgelegd om het project op adequate en veilige wijze uit te kunnen voeren.

RISICOANALYSE VOORONDERZOEK

De inventarisatie en evaluatie van de risico's van de vermoede explosieven binnen het verdachte gebied in relatie tot het toekomstige gebruik.

SYSTEEMVEILIGHEID

De veiligheid van degenen die aanwezig zijn in het railverkeersysteem, zoals reizigers, personeel en overweggebruikers.

TIJDELIJK VEILIGSTELLEN VAN DE SITUATIE

Alle activiteiten na benadering en identificatie die benodigd zijn om de uitwerkingsrisico's van het explosief in relatie tot de omgeving te beheersen tot aan het tijdstip van overdracht van het explosief aan EODDEF.

VERDACHT GEBIED

Het gebied waarin de aanwezigheid van explosieven wordt vermoed op basis van geverifieerd feitenmateriaal.

VOORONDERZOEK

Bestaat uit twee afzonderlijk uit te voeren activiteiten, de probleeminventarisatie en de probleemanalyse, en omvat het verzamelen en analyseren van (historisch) feitenmateriaal met als doel het vaststellen van de vermoede aanwezigheid van conventionele explosieven, de soort explosieven, het vaststellen en afbakenen van het verdachte gebied en (zonodig) het opsporingsgebied, alsmede het opstellen van de risicoanalyse.

Bijlage 3 Veelgestelde vragen (en antwoorden)

GEMEENTE

*Wat moet een gemeente doen als er (spontaan) een explosief gevonden wordt?
(paragraaf 4.2)*

Door of namens de gemeente het EOC in kennis stellen. Het EOC bepaalt na het onderzoek van het explosief ter plaatse over de te nemen maatregelen.

Wie is verantwoordelijk voor het opsporen en verwijderen van de explosieven?

De gemeente is verantwoordelijk voor het geven van een opdracht voor het opsporen en verwijderen van explosieven.

Wat moet een gemeente doen als vermoed wordt dat er op een bepaald terrein één of meer explosieven liggen die een gevaar voor de veiligheid kunnen opleveren? (hoofdstuk 2)

(Laten) verrichten van een vooronderzoek/historisch onderzoek.

Bij positief resultaat van een vooronderzoek:

- opzetten projectorganisatie met vertegenwoordigers van hulpverleningsdiensten, voorlichting, Algemene Bestuurszaken, EOC, SOVB en BZK;
- offertes aanvragen bij civieltechnische explosieven-opsporingsbedrijven; kostenraming (laten) opstellen;
- contact opnemen met BZK om informatie op te vragen over de financiële aspecten met betrekking tot het vigerende Bijdragebesluit kosten ruiming explosieven Tweede Wereldoorlog 1999 (hierna: Bijdragebesluit); laten verrichten van opsporings- en eventueel ruimingswerkzaamheden.

VOORONDERZOEK (HOOFDSTUK 2)

Is een vooronderzoek noodzakelijk en waar kan dat uit bestaan?

Een vooronderzoek is gewenst indien er geen harde bewijzen zijn dat er inderdaad een explosief ligt.

Het vooronderzoek kan onder meer bestaan uit het (laten) opvragen en interpreteren van luchtfoto's, raadplegen van (overheids)archieven, literatuuronderzoek, informeren bij lokale bevolking, etc. (zie paragraaf 2.2).

OPZETTEN PROJECTORGANISATIE (PARAGRAAF 4.3 EN 4.4)

Wat is een projectorganisatie?

Tijdens de opsporingswerkzaamheden kan de gemeente met de vraag worden geconfronteerd wie er met de begeleiding van het project wordt belast. Vanuit het oogpunt van het Bijdragebesluit wordt uitgegaan van een gemeentelijke projectbegeleiding. Voor de controle op de door de gemeente opgevoerde declaraties van de kosten van directievoering/toezicht, is het noodzakelijk dat een door de accountant geaccordeerde tijdschijfstaat kan worden overgelegd.

OPSPORINGSWERKZAAMHEDEN (HOOFDSTUK 3)

Wat wordt verstaan onder opsporingswerkzaamheden?

De opsporingswerkzaamheden kunnen worden gesplitst in oppervlakedetectie, diepe oppervlakedetectie, dieptedetectie en gecontroleerd ontgraven.

Oppervlakedetectie

Hieronder wordt verstaan het met behulp van detectieapparatuur afzoeken van het (geschoonde) maaiveld. Indien de detectieapparatuur significante uitslagen aangeeft, kan men overgaan tot ontgraving.

Diepe oppervlakedetectie

Het met behulp van meetapparatuur vaststellen of er onder het maaiveld op grotere diepte dan circa drie tot vier meter ferrohoudende voorwerpen aanwezig kunnen zijn.

Dieptedetectie

Hieronder wordt verstaan het met detectieapparatuur afzoeken van een terrein veelal door middel van boorgaten die volgens een vooraf bepaald stramien zijn vastgesteld.

Personeel

Doordat de mogelijkheid bestaat dat men direct in contact komt met explosieven en de noodzaak tot identificatie daarvan, dienen hoge eisen te worden gesteld aan het personeel dat is belast met deze werkzaamheden.

Wie mogen er opsporingswerkzaamheden verrichten?

Om in aanmerking te komen voor een bijdrage op grond van het vigerende Bijdragebesluit dient de gemeente voor het laten verrichten van opsporingswerkzaamheden gebruik te maken van de diensten van een daartoe gecertificeerd CTEOB of een van de diensten van het EOC.

Het CTEOB dat explosieven opspoort moet beschikken over het certificaat BRL-OCE.

Wie mogen de aangetroffen explosieven onschadelijk maken?

Het onschadelijk maken van een aangetroffen explosief is uitsluitend voorbehouden aan een van de door het EOC in te zetten diensten.

FINANCIËN (HOOFDSTUK 5)

Indien er sprake is van opsporingswerkzaamheden, moet dit dan vooraf worden aangemeld bij BZK?

Opsporingswerkzaamheden dienen voordat de opsporingswerkzaamheden een aanvang nemen schriftelijk te worden aangemeld bij BZK. Op dit moment is het jaarlijks budget onvoldoende om alle aanvragen voor een bijdrage te honoreren.

Wanneer kan de gemeente een bijdrage verwachten?

In het algemeen ontvangt de gemeente een bijdrage in de kosten voor het opsporen van een explosief als wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- Het (vermoede) explosief bevindt zich in de bebouwde kom, dan wel de schervengevarenszone strekt zich uit over de bebouwde kom of kwetsbare infrastructuur.
- Recreatief (openbaar of vrij toegankelijk) terrein.
- Het CTEOB voldoet aan de gestelde voorwaarden.

Welke bedragen blijven ten laste van de gemeente?

De gemeente heeft te maken met een drempelbijdrage van ff 2,50 per inwoner. Daarnaast dient de gemeente *minimaal* 20% van de declarabele kosten zelf te betalen.

Welke posten zijn declarabel?

Over het algemeen zijn de kosten van een vooronderzoek, civieltechnische kosten of een daarmee vergelijkbare gemeentelijke dienst en verzekeringskosten declarabel.

Zijn de kosten van veiligheidsmaatregelen declarabel?

De kosten ter voorkoming van schade, bijvoorbeeld het plaatsen van containers, beschermende wanden, afzettingen, etc. zijn declarabel.

Waarom zou de gemeente voor de demontage een verzekering afsluiten, het explosief wordt toch onschadelijk gemaakt door een overheidsdienst?

Het onschadelijk maken of vernietigen van een explosief gebeurt in opdracht van de gemeente. Het EOC is niet aansprakelijk als er zich een explosievenincident voordoet tijdens het onschadelijk maken.

ALGEMEEN

Er doet zich een calamiteit voor. Komt dit voor een bijdrage in aanmerking?

In het geval dat zich een calamiteit voordoet, dan zal van geval tot geval worden gezien of dit ten laste van de gemeente dient te blijven. Vooral nog kunnen hier geen uitspraken over worden gedaan.

Wat is een schervengevarenzone?

Een schervengevarenzone is het gebied dat tijdens een detonatie kan worden getroffen door een scherp van het onschadelijk te maken explosief.

Wat is de omvang van de schervengevarenzone?

De omvang van een dergelijk gebied wordt bepaald door de EOD aan de hand van richtlijnen die voor het aangetroffen explosief dwingend zijn voorgeschreven.

Komen de kosten van ontruiming en hulpverleningsdiensten ook voor een bijdrage in aanmerking?

De kosten voor ontruiming, evacuatie, opvang van de evacués en hulpverleningsdiensten blijven ten laste van de gemeente.

In het gebied dat eventueel ontruimd moet worden bevinden zich bijvoorbeeld winkels, kantoren en fabrieken (industrieterreinen). Als er een ontruiming plaatsvindt, kan de gemeente dan een schadeclaim verwachten en komt een dergelijke claim ook voor een bijdrage in aanmerking? (paragraaf 4.6)

De EOD geeft de straal van het te ontruimen gebied aan en sommeert mensen binnen te blijven tijdens het onschadelijk maken van een explosief. Eventuele schadeclaims die hieruit kunnen voortvloeien, blijven ten laste van de gemeente.

In de gemeente bevinden zich explosieven buiten de bebouwde kom, maar het terrein wordt gebruikt voor recreatieve doeleinden. Ontvangt de gemeente dan een bijdrage?

In een gebied dat vrij toegankelijk is voor personen en waar aantoonbaar sprake is van intensief (recreatief) gebruik en waar het niet mogelijk is het gebied af te schermen met beschermende maatregelen, kan de gemeente eveneens voor een bijdrage in aanmerking komen. Voor dit gebied geldt als bijkomstige voorwaarde dat de explosieven zich veelal op geringe diepte onder het maaiveld moeten bevinden.

Bij het nemen van een watermonster is gebleken dat er stoffen zijn aangetroffen die volgens deskundigen duiden op de (vermoedelijke) aanwezigheid van explosieven. Komt de gemeente dan ook voor een bijdrage in aanmerking?

Om in dit geval voor een bijdrage in aanmerking te komen dient aantoonbaar sprake te zijn van een ernstige verontreiniging van het grond- of oppervlaktewater. Bovendien moet het gebied niet kunnen worden afgeschermd of geïsoleerd.

Bijlage 4 Schema van kosten die in aanmerking komen voor een bijdrage

KOSTEN DIE VOOR EEN BIJDRAGE IN AANMERKING KUNNEN KOMEN (INDICATIEF)

UITVOERING DOOR:

Civieltechnisch explosieven-opsporingsbedrijf

Vooronderzoek:

Getuigen interviewen
Opvragen/interpreteren luchtfoto's
Vervaardigen (situatie)tekeningen

Algemeen:

Vooroverleg
Milieutechnisch- en grondmechanisch
bodemonderzoek
Opstellen plan van aanpak, werkplan en
veiligheids-, gezondheids- en milieuprojectplan
(VGM-projectplan)
Exterieuze taxatie van de belendende percelen
Verzekeringen
Afzettingen
Aanvoer materieel
Inrichten werkterrein:
Dienstverblijven
Aansluiting op de nutsvoorzieningen
Opslagcontainers
Opsporingswerkzaamheden:
Verwijderen obstakels
Omleggen kabels en leidingen
Ontgraven, damwanden, (retour)bemaling
Boorinstallatie, graafmachine cat. I of II
Detectieapparatuur
Munitieopslagcontainer
Medewerkers:
Opruimer explosieven,
Bedrijfsleider, (hoofd)uitvoerder

Gemeente

Vooronderzoek:

Getuigen interviewen
Opvragen/interpreteren luchtfoto's
Vervaardigen (situatie)tekeningen

Opsporings- en ruimingsfase:

Toezicht en directievoering/vooroverleg

Grondwerkers
Bewakingsmedewerkers
Reisuren en reiskosten, risicotoeslag
Overnachtingkosten
Veiligheidsvoorzieningen
Herstelwerkzaamheden
Afvoer materieel

- 1 Het gaat bij grond- en/of baggerwerkzaamheden om ontgravingen, hei-
werken, baggerwerken, verticale drainage of een nadere vorm van
grondbewerking.
 - 2 De bijdrage van het ministerie van BZK voorziet overigens niet in de
kosten van een second opinion.
 - 3 Artikel 7, tweede lid onder c van de Richtlijn Werken noemt de uitzonde-
ringen: 'De aanbestedende diensten kunnen in de volgende gevallen
opdrachten voor de uitvoering van werken plaatsen volgens een proce-
dure via onderhandelingen, na voorafgaande bekendmaking van een uit-
nodiging tot inschrijving en selectie van de gegadigden overeenkomstig
openbaar gemaakte kwalitatieve criteria:
a ...
b ...
 - c In buitengewone gevallen, indien het werken betreft waarvan de aard en
de onzekere omstandigheden een vaststelling vooraf van de totale prijs
niet mogelijk maken.'
- De Richtlijn Diensten bevat een soortgelijke bepaling (artikel 11, lid 2
onder c). De Richtlijn Leveringen kent een dergelijke bepaling niet.
- 4 Het is de bedoeling om op de website www.slagenvoorveiligheid.nl
voorbeelden op te nemen van draaiboeken van gemeenten.
 - 5 Infraroodfotografie wordt niet expliciet genoemd in het Bijdragebesluit,
maar wordt wel vergoed.